

STUDIESTÖD I NORDEN

ASIN och EU 2016 –
utvecklingen inom studiestöds-
och utbildningsområdet

2016-06-02

Innehåll

.....	1
Inledning.....	3
1. Den Europeiska utbildningspolitiken	3
1.1 Europa 2020	3
1.2 Utbildning 2020.....	4
1.3 Erasmus+ och Studielånsgarantin	6
2. Bolognaprocessen.....	7
3. Nessie	8
4. Eurostudent (FI)	9
5. Aktuella internationella rapporter.....	9

Inledning

På Direktörmötet i Stockholm juni 2014 beslutades att Arbetsgruppen för studiestöd i Norden (ASIN) under perioden 2014-2016 ska följa utvecklingen inom studiestöds- och utbildningsområdet i EU.

Utbildningsfrågorna har en hög prioritet inom EU – vi står inför stora utmaningar och faktorer som kompetenser och utbildning bedöms vara bidragande för Europas möjligheter till ökad tillväxt och konkurrenskraft. EU:s medlemsstater sköter till stora delar områden som utbildning och arbetsmarknad själva. På nationsnivå har vi utrymme att själva utforma våra system – exempelvis hur studiestödet ska se ut och administreras, vilka villkor som ska gälla för att en studerande ska kunna få studiestöd och huruvida detta studiestöd ska kunna beviljas för studier utanför det egna landet. Länderna är dock ålagda att samarbeta kring utbildningspolitiken och Kommissionen rekommenderar varje land att genomföra åtgärder för att främja den europeiska utbildningen. Medlemskapet i EU samt anslutning till EES-avtalet innebär också att tolkningen och tillämpningen av de nationella bestämmelserna ska ske i enlighet med EU-rätten.

Nedan redovisas översiktligt delar av den europeiska utbildningspolitiken och vilka mål som eftersträvas.

1. Den Europeiska utbildningspolitiken

1.1 Europa 2020

Europa 2020-strategin är EU:s ramverk för det europeiska samarbetet gällande att främja utveckling och tillväxt. Strategin, som antogs i juni 2010 av Europeiska rådet, är efterföljaren till EU:s tidigare strategi – Lissabonstrategin – som löpte mellan åren 2000 och 2010.

Europa 2020-strategin handlar om att EU-länderna ska arbeta mot gemensamma mål inom områdena

- 1) *sysselsättning*,
- 2) klimat,
- 3) fattigdomsbekämpning,
- 4) forskning och
- 5) *utbildning*.

Jämfört med Lissabonstrategin innebär Europa 2020-strategin en ny dynamik i samarbetet på utbildningsområdet. Exempelvis medför strategin en hårdare styrning och uppföljning, samt att utbildningsfrågorna får ökad status och lyfts till en högre nivå. För att genomföra strategin i praktiken sätts *nationella mål*. Genom att sätta upp nationella mål blir det medlemsstaternas ansvar att själva driva igenom nödvändiga reformer och detta är också ofta avgörande för de medel landet kan få från EU för vissa satsningar. Målen ska vara uppfyllda senast 2020:

http://ec.europa.eu/europe2020/pdf/targets_sv.pdf

För att underlätta för medlemsstaterna att nå målen samt den eftersträlvade tillväxteffekten har EU-kommissionen infört den s.k. europeiska planeringsterminen. Varje år analyserar kommissionen EU-ländernas ekonomi och strukturreformer och ger dem sedan rekommendationer för de kommande 12–18 månaderna. Rekommendationerna anpassas efter varje lands specifika förhållanden och de bygger på granskningar av vilka utmaningar varje medlemsland står inför. De gäller många olika områden, exempelvis offentliga finanser, utbildning och innovation, pensionsreformer, arbetsmarknadsåtgärder. Vilka rekommendationer de nordiska EU-länderna har fått 2015 och som bör åtgärdas inom 18 månader framgår av: http://ec.europa.eu/europe2020/making-it-happen/country-specific-recommendations/index_en.htm

För mer information om Europa 2020-strategin se:

http://ec.europa.eu/europe2020/index_en.htm

1.2 Utbildning 2020

Som en del av Europa 2020-strategin ingår det strategiska ramverket för europeiskt utbildningssamarbete "Utbildning 2020". Som utgångspunkt finns det livslånga lärandet och samarbetet omfattar lärande i alla sammanhang – från förskoleverksamhet och skolverksamhet till högre utbildning, yrkesutbildning och lärande i vuxen ålder. Fokuset på rörlighet är tydlig - minst 20 procent av alla högskolestudenter och 6 procent av 18-34 åringar med examen från grundläggande yrkesutbildning ska ha studerat eller praktiserat utomlands. Utbildning 2020 innehåller fyra övergripande mål:

1. att göra livslångt lärande och rörlighet till verklighet,
2. att förbättra utbildningens kvalitet och effektivitet,
3. att främja lika möjligheter för alla, social sammanhållning och aktivt medborgarskap,
4. att öka kreativiteten och innovationsförmågan, inklusive företagandand, på alla utbildningsnivåer.

Följande nationella mål ska uppfyllas under perioden:

- avhoppet från gymnasieskolan (så kallade drops out) får inte vara mer än 10 procent,
- minst 40 procent av befolkningen ska ha genomgått en eftergymnasial utbildning,
- minst 3 procent av medlemsstatens BNP ska avsättas till forskning och utveckling,
- minst 15 procent av de vuxna (25 – 64 år) ska delta i livslångt lärande,
- andelen 15-åringar med dålig framgång i läsning, matematik och naturkunskap ska vara under 15 procent.

Ytterligare riktmärken är:

- att andelen 20-34 åringar som har jobb inom 3 år efter examen ska vara minst 82 procent,
- att minst 20 procent av alla högskolestudenter och 6 procent av 18-34 åringar med examen från grundläggande yrkesutbildning har studerat eller praktiserat utomlands.

För mer information om Utbildning 2020 se:

<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2009:119:0002:0010:SV:PDF>

Under 2014 har EU-kommissionen och medlemsstaterna gjort en översyn för att utvärdera resultaten sedan 2012 års gemensamma rapport.¹ Utifrån översynen har EU-kommissionen föreslagit sex nya prioriterade områden för perioden 2016 – 2020:

- Relevanta och högkvalitativa kunskaper, färdigheter och kompetenser som utvecklas under livslångt lärande, med fokus på läranderesultat som främjar anställbarhet, innovation, aktivt medborgarskap och välmående.
- Inkluderande utbildning, jämlikhet, lika möjligheter, likabehandling och främjande av medborgerliga kompetenser.
- Öppen och innovativ utbildning för alla, helt anpassad till vår digitala era.
- Starkt stöd till lärare, skolledare och annan undervisande personal.
- Öppenhet och erkännande av färdigheter och kompetenser för att uppmuntra inläring och arbetstagares rörlighet.
- Hållbara investeringar, kvalitet och effektivitet inom utbildningssystemen.

För mer information om 2014 års översyn, samt de nya prioriteringsområdena, se:

<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:52012XG0308%2801%29>

---

¹ <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:52012XG0308%2801%29>

1.3 Erasmus+ och Studielånsgarantin

År 2014 inleddes en ny programperiod i det Europeiska utbildningssamarbetet. Det nya programmet ska bidra till förverkligandet av EU:s strategier Europa 2020 och Utbildning 2020. Erasmus+ lanseras i en tid då nästan sex miljoner ungdomar är arbetslösa i EU. Samtidigt finns ca 2 miljoner lediga platser och en tredjedel av arbetsgivarna rapporterar om svårigheter med att rekrytera personal med lämplig kompetens. Det finns således stora klyftor mellan den kompetens som finns och den som efterfrågas av arbetsgivarna. Via Erasmus+ hoppas man åtgärda detta genom att skapa möjligheter till att studera, göra praktik och skaffa sig nya erfarenheter utomlands.

Jämfört med det tidigare programmet för livslångt lärande (Lifelong Learning Programme) har det nya programmet ett ökat fokus på kopplingen mellan utbildning och arbetsmarknad. Det nya programmet förenar tidigare EU-program. Erasmus+ innebär att kopplingen till EU:s utbildningspolitiska mål ökar samt att det också är enklare för sökande att förstå vilka möjligheter det finns.

Tre typer av aktiviteter ska ha särskilt fokus:

1. Mobilitet (lärar-, elev- och studentutbyten, kompetensutveckling, studielånegaranti för masterstuderande, gemensamma masterprogram – ca 75 procent av budgeten).
2. Samarbete (partnerskap och utvecklingsprojekt mellan skolor, lärosäten, utbildningsorganisationer med flera – ca 20 procent av budgeten).
3. Politik/Stöd för policyförändring (olika verktyg, metoder och arbetssätt för strategisk utveckling på europeisk policynivå – ca 3 procent av budgeten).

Målet för studentmobilitet inom Erasmus+ är att två miljoner högskolestudenter ska delta i mobilitet under den aktuella sjuårsperioden (2014 - 2020). Över 25 000 studenter kommer att få bidrag för gemensamma masterutbildningar, vilket innebär studier vid minst två institutioner för högre utbildning utomlands. Ca 650 000 yrkesstuderande och lärlingar kommer att få bidrag för att studera, göra praktik eller arbeta utomlands.

Erasmus+ erbjuder vidare ett studielån för masterstudenter som vill gå en masterutbildning i ett annat programland. Än så länge finns studielånet bara i begränsad form (främst till spanska studenter som går en masterutbildning utomlands och studenter från andra programländer som går en masterutbildning i Spanien) men i takt med att fler banker deltar kan studenter i andra länder också ges möjlighet att söka studielån. Systemet utökas successivt och man räknar med att 20 till 25 banker kommer att ansluta sig fram till 2020.

Erasmus+ har fått en budgetökning jämfört med tidigare program (totalt 14,7 miljarder euro). Det visar tydligt EU:s engagemang för utbildning och lärande. Genom att ge unga möjligheten att förbättra sina kunskaper och färdigheter genom utlandsvistelser, kommer Erasmus+ också att vara en del i kampen mot ungdomsarbetslösheten. I Erasmus+ deltar alla EU:s medlemsländer, Island, Turkiet, Makedonien, Liechtenstein, Norge och Schweiz.

Tidigare har Erasmus endast gällt för utbytesstudier inom Europa men i och med det nya programmet är rörligheten för Erasmusstudenter global, studenter ska kunna resa världen över. Programmet gäller från och med januari 2014 fram till 2020/21 och mer information finns på: https://ec.europa.eu/programmes/erasmus-plus/node_en

2. Bolognaprocessen

Bolognaprocessen är ett samarbete mellan 48 europeiska länder om utbildning på högskolenivå. Det ursprungliga målet med Bolognaprocessen var att Europa fram till år 2010 skulle bli ett sammanhållet europeiskt område för högre utbildning (European Higher Education Area, EHEA). Samarbete har sedermera fortsatt och de tre övergripande målen är även fortsättningsvis att:

- främja mobilitet
- främja anställningsbarhet
- främja Europas konkurrens- och attraktionskraft som utbildningskontinent.

De övergripande målen har vidare sex operativa mål:

- Införande av ett system med tydliga och jämförbara examina
- Införande av ett system som består av tydliga utbildningsnivåer; grundnivå, avancerad nivå och forskarnivå
- Införande av ett poängsystem, s.k. ECTS (European Credit Transfer System)
- Främjande av mobilitet
- Främjande av europeiskt samarbete inom kvalitetssäkring
- Främjande av den europeiska dimensionen i högre utbildning

Prioriterade områden fram till 2020 är bland annat:

- Den sociala dimensionen – högkvalitativ utbildning ska vara tillgänglig för alla, särskilt stöd ska ges till underrepresenterade grupper.
- Livslångt lärande – att lära hela livet ska stimuleras genom olika former av utbildning och genom att införa ett nationellt kvalifikationsramverk (National Qualification Framework, NQF).
- Internationalisering och mobilitet – fram till 2020 ska minst 20 procent av dem som tar examen ha studerat eller praktiserat utomlands under sina studier.

- ”Multidimensional transparency tools” – det ska bli möjligt att jämföra europeiska universitet och högskolor med varandra, relaterat till Bolognaprocessen.
- Säkerställa finansiering – för att komplettera offentlig finansiering måste man finna nya och mångfaldiga finansieringslösningar.

Medlemsländerna bestämmer själva över sin utbildningspolitik och det är frivilligt att delta i Bolognaprocessen. Några juridiskt bindande beslut kan därför inte tas men samarbete efterfrågas. EU:s utbildningsministrar möts regelbundet för att följa och utvärdera utvecklingen. Nästa ministermöte inom Bolognaprocessen kommer att vara i Frankrike 2018. Information om hur långt respektive land har kommit med att anpassa sitt utbildningssystem till de gemensamma målen framgår av Bolognasekretariatets webbplats: <http://www.ehea.info/>

3. Nessie

Inom ramen för Bolognaprocessen finns ett nätverk med studiestödsexperter från ett 20-tal europeiska länder – NESSIE (Network of Experts on Student Support in Europe). Av de nordiska länderna är Danmark, Finland, Norge och Sverige representerade. Syftet med nätverket är att studiestödsexperter från departement och myndigheter ska ha en plattform för att kunna utbyta information om såväl studiestödssystemen som enskilda studerande. Att nätverket skulle bildas beslutades av Bolognaländernas utbildningsministrar i maj 2007, efter förslag från den tidigare arbetsgruppen Portability of Student Support.

Nätverket har även som syfte att främja möjligheten att ta med sig bidrag och lån vid utlandsstudier i syfte att öka rörligheten för studenter samt att erbjuda praktiska lösningar för att medlemsländerna ska kunna utforma hållbara system för portabla studiestöd. Det har bland annat skapats en hemsida som i främsta hand riktar sig till departements- och myndighetspersoner. Hemsidan innehåller kontaktupplysningar på departements- och myndighetsnivå samt allmän information om studiestödssystemen i de olika länderna. Vidare presenteras information om de olika ländernas möjligheter att få bidrag och lån för utlandsstudier, samt information om exempelvis good practice, terminsavgifter, bidrag, lån och återbetalning. En del av informationen presenteras även på Bolognas officiella hemsida.

Ordförandeskapet för NESSIE delas av tre länder och löper under en tvåårsperiod. Ordförandeländerna bestämmer vilka frågor som ska prioriteras och tar fram underlag. NESSIE har ett möte per år där samtliga medlemmar deltar, samt ytterligare ett eller två arbetsmöten där ordförandeländerna träffas.

NESSIE arbetar med ett flertal problemställningar och delar av dessa befinner sig inom samma område som de som ASIN arbetar med. Exempelvis har stor uppmärksamhet riktats åt hur man kan förhindra att dubbla stöd betalas ut samt hur de EU-rättsliga kraven påverkar rätten till bidrag och lån i de olika länderna.

Under perioden september 2015 till september 2018 delas ordförandeskapet mellan Sverige, flamländska Belgien och Nederländerna. Det första mötet inom ramen för detta ordförandeskap hölls i maj 2016.

4. Eurostudent (FI)

Eurostudent är ett europeiskt undersökningsprojekt om högskolestuderande och högskolestudier. Projektet koordineras av ett konsortium som består av representanter från flera olika länder. Projektet fokuserar på den högre utbildningens sociala dimension. Syftet är att genom enkäter kartlägga högskolestuderandes levnadsförhållanden, studier, rörlighet, sociala bakgrund och försörjning.

Undersökningen genomförs nu för sjätte gången och denna gång deltar så många som 30 europeiska länder. I Finland genomförs undersökningen av högskole- och forskningspolitiska avdelningen vid undervisnings- och kulturministeriet, och för insamlingen av uppgifter ansvarar Statistikcentralen. Utöver frågorna som är desamma i de olika länderna finns det flera separata nationella frågor i enkäten, och projektet omfattar både nationella undersökningsresultat och internationellt jämförbara data. Det övergripande syftet med Eurostudent är att inhämta och ta fram tillförlitliga data som är jämförbara mellan de olika länderna. Materialet och resultaten kommer också att finnas tillgängliga i form av öppna data via en gemensam Eurostudent-databas och nationellt via Finlands samhällsvetenskapliga dataarkiv.

I Finland har inhämtandet av data nyligen slutförts för denna omgång, och de första nationella resultaten publiceras våren 2017.

5. Aktuella internationella rapporter

- **Implementation Report - The European Higher Education Area in 2015: Bologna Process**

Rapporten från 2015 beskriver hur ett antal reformer inom Bolognaprocessen har implementerats i de 47 länder som ingår i det europeiska området för högre utbildning. Exempel på ämnen är det livslånga lärandet, rörlighet, studieavgifter och statligt stöd.

http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/thematic_reports/182EN.pdf

- **Education and Training Monitor, 2014**

I november 2014 publicerade Kommissionen denna rapport som ger en bild av medlemsländernas färdigheter i relation till de överordnade utbildningsmålen i Europa 2020 strategin. Volym 1 består av en komparativ analys och volym 2 av landsrapporter ”Education and Training in a smart, sustainable and inclusive Europe”

[http://eur-lex.europa.eu/legal-content/SV/TXT/PDF/?uri=CELEX:52015XG1215\(02\)&from=EN](http://eur-lex.europa.eu/legal-content/SV/TXT/PDF/?uri=CELEX:52015XG1215(02)&from=EN)

- **What do we know about the economic impact of international higher education students? 2014**

Finska CIMO har studerat den ekonomiska effekten av internationella studenter. 2013 hade Finland nära 20 000 utländska studenter vid de finska lärosätena. Rapporten från 2014 visar vilken betydelse detta har för den finska ekonomin.

http://www.cimo.fi/instancedata/prime_product_julkaisu/cimo/embeds/cimoww/wstructure/54162_30.11_Express4B_14.pdf

- **Internationalization of higher education, 2015**

Rapporten som är beställd av Europaparlamentet belyser internationaliseringen av högre utbildning. Rapporten trycker på att internationalisering inte är ett mål i sig utan ett medel för att öka kvaliteten i utbildningen..

[http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2015/540370/IPOL_STU\(2015\)540370_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2015/540370/IPOL_STU(2015)540370_EN.pdf)

- **Train and retain. Career Support for International Students i Canada, Germany, the Netherlands and Sweden, 2015**

I studien har det tyska forskningsrådet SVR belyst hur karriärvägledningen fungerar för internationella studenter vid högre utbildning i Kanada, Tyskland, Nederländerna och Sverige.

<http://www.svr-migration.de/en/publications/train-and-retain/>